

Essee

Luontodialogeista luontosuhteeseen

Eira Ainalinpää

Elokuussa 2018 tiede- ja taideväkeä päätyi yhteistapahtumaan pölyttäjähöyrynteisten ja kasvikunnan edustajien kanssa ARS HETKI...nen II Aikansa ytimessä -symposiumissa näyttelyineen. Teemana oli kestävä maaseutuympäristö. Taidearborin paljasjalkainen tutki- ja-taiteilija asteli aamulla kasvitaideteoksensa oranssinkirkuvilla podsolikäytävillä miettien itsekseen ”tule hyvä sää, jotta kaikki pääsevät paikalle”. Kaikilla hän tarkoitti kanssaeläjiään niin Bom-buksen suvusta kuin Papilionoidean yläheimosta. Luonto ilmaisikin läsnäolon- sa täydellä voimallaan. ”Täällä ollaan!” -alkupuheenvuoron aikana taivas repesi räsähtäen salamoillaan. Muutama vuosituhatta taaksepäin läsnäolijat olisivat olleet hyvinkin huolestuneita ylililmakomenteista maailmankuvastaan käsin, mutta nykyihmistä tilanne ei juurikaan koskettanut. Olisiko silti ollut parempi, jos luonnontieteellisiperusteisen ajattelun tilalla olisi ollut enemmän inhimilistämisen läsnäolo? Olemmeko kenties jo liikaa faktoja painottavia ihmisiä, ku-

ten filosofi Toivo Salonen (2015, 30) on asiaa pohtinut. Toisaalta näkisin yhteiskunnassa fiktiivisyysidonnaisten toimintojen osaltaan ruokkineen viihdekultuskulttuuria ja lisänneen kestävämmiä ympäristöongelmia. Tasapuolinen vuorovaikutussuhde luonnon kanssa ja kestävämmien toimintamallien purku vaatineen teknisten innovaatioiden rinnalle muitakin lähestymistapoja.

Mitä luonto kertoo läsnäolollaan jää aina jossakin määrin ihmisellä spekulointia tasolle, sillä ymmärtämyksemme toisten lajien kohtaamisessa on rajallinen liittyen tietoisuuden vielä moniin avoimiin kysymyksiin. Voimme tutkia lajien biologista elinkaarta, käyttäytymistä ja päätellä sen perusteella yhtä ja toista lajin elämästä. Usein tuo peilaus heijastelee vain ihmisen omaa käsitystä elämästä. Toisaalta monet perustoiminnot: elämä, kuolema, lisääntyminen, seksuaalivietit ja tunnereaktiot, näyttävät luonnossa pitkälti samoilla periaatteilla vain lajikohtaisin variaatioin. Asian tarkastelua on omiaan hämärtämään vielä se, ymmärtääkö ihminen aina edes itseäänkään ja jos ymmärtää, niin välittääkö hän siinä tapahtuvien asioiden luonteesta tai hyvän ja pahan suhteista. Oman dilemman luoja lajien välisen yhteisen kielen puuttuminen.

Lajienvälisen kielen etsiminen ja sen yhteyksien purku erilaisuuteen kasvami-

seen on haastavaa. Kohtaamisten kautta syntyvistä merkityksistä muotoutuu kuitenkin jonkinasteinen alkuymmärrys ja edelleen alkeellinen lajienvälinen kieli. Monimetodisella tarkastelulla voi lähestyä asiaa useammasta suunnasta. Taide mahdollistaa avoimemman suhtautumisen faktatiedon ulkopuolisiin näkökulmiin luoden yllättäviä rinnastuksia tai osallistuen konkreettisesti ympäristötekoihin. Tieteellinen tarkastelu puolestaan tuo syventäviä tiedollisia pohjia taidetyöhön. Taiteen vähemmän normitettu ajattelu voi myös olla eduksi, mikäli kaupalliset tai liiat taiteilijakohtaiset intressit pystytään rajamaan pois. Lisäksi ajallinen kesto olisi huomioitava lajienvälisessä lähestymisessä. Ekologiset tapahtumat luonnossa etenevät omalla painollaan ja sen ymmärtämyksen kaareen tarvitaan ajallista tilaa kehittyä.

Taide erilaisuuden avaimena voi johdattaa myös harhaan ja sen mahdollisuuksia kestävästä hyvän elämän etsimisessä on vaikea asia osoittaa ja tulkita. Taiteeseen ja sen tekemiseen kytkeytyy paljon vapauksia ja riippumattomuuksia, mikä tekee taiteesta osin villin keskustelukortin. Sen ei tarvitse miellyttää mitään tai ketään. Kaikesta tästä huolimatta taide voi olla eri tavoin osa yhteiskunnallisia keskusteluja, pohdittaessa elämän hyvyyttä ja pahuutta (Mäki 2017). Taiteen herättämä keskustelu on kuitenkin osin

erilaista kuin tavallinen dialogi. Sanaton kokemus käydään yksilöllisesti teoksen ja vastaanottajan välillä. Tulkintoihin kytkeytyy kokijoiden ja heidän toimintaympäristöjensä aikakausinäkökulmia, yksilöhistoriaa, materiaaliin liittyviä ajatuksia ja mediavaikutteita. Periaatteessa yksi teos kertoo monta tarinaa ja näkökulmaa yhtä aikaa. Taiteen vaikuttavuus perustuu pitkälti erilaisten tunteiden herättämiseen. Sen hankaluus voi olla näkökulmien laajuus ja tiedon eri muodot. Leo Tolstoi (2000, 229) lienee oikeilla jäljillä toteamuksessaan, ettei kaikella taiteeksi kutsutulla aina ole syvällisempää ja suurempia joukkoja koskettavaa yleismaailmallista sanottavaa. Pitkään taiteen parissa toimiessani ja kasvitaitteen soveltavaan luonteeseen perehtyessäni olen huomionut, etteivät kaikki taidemuodot välttämättä luo yhtä optimaalisia tilanteita toisen lajin ymmärtämisyrityksiin, vaan soveltuvat jonkin muun asian tarkasteluun paremmin.

Kasvitaidetyöskentelyissäni ja tutkiessani kasvien ja pölyttäjähönteisten elämää eri havaintomenetelmin ja muodostui konkreettisia ympäristönsuojelunäkökulmia ja avautui näkymiä ihmisen ja luonnon väliseen dialogiin. Dialogi ei ole sanallista, vaan tarkoitan sillä vuorovaikutusta, jossa kumpikin osapuoli saa toisiltaan jotakin elämälleen merkityksellisiä asioita. Elävän kasvitaitteen teke-

misessä kasvit ovat aina mukana itsenäisinä ja elävinä olentoina, eivät vain taide-materiaalina. Tällöin teoksen eri vaiheiden toteutus edellyttää eettistä luonnonhuomioimista. Kasvien elämän edellytyksistä huolehtiminen heijastuu kasvitaideteoksen ulkoisiin ominaisuuksiin ja niistä edelleen teossanomaan. Onnistunut vuorovaikutus voi antaa taideteokselle ja sen kasveille pidemmän elinkaaren, sekä moninaisemmat elolliset ja taiteelliset ilmenemismuodot kasvukauden kuluessa. Kasvitaitteen tekijältä se vaatii sitoutumista huolehtivaksi ympäristötoimijaksi, mielellään kasvin kansaeläjäksi. Parhaimmillaan tämä toimijuus voi avata näkökulmia elämän erilaisuuksien kohtaamiseen ja tilaisuuden ”keskustella” toisen lajin kanssa. Yksilönäkemyksien tulkintoihin kuitenkin olisi liitettävä kriittinen tarkasteluote. Yksipuolisimmillaan kasvitaitte voi helposti jäähähtää vain ihmislähtöisiin esteettisiin, pedagogisiin tai kaupallisiin tarpeisiin vastaamiseksi, jolloin kasvien rooli välineellistyy negatiivisesti ja eikä aitoa dialogia synny.

Pitkään ympäristödialogin rakentaminen on ollut tutkijoiden vastuulla. Yhä enemmän ekologisten asiantuntijoiden näkemyksiä kuitenkin ohitetaan ja keskustelua ohjailevat eri mediatahot, usein kaupallisine painotuksineen tai sosiaalisen median äänekkäimmät yksilöt.

Keskusteluvirtauksia ei viime kädessä hallitse juuri kukaan. Ihmisen ryhmitymiset puolestaan kasautuvat usein samanmielisten joukoiksi, joissa vahvistuvat herkästi samankaltaiset näkemykset. Tällä lienee vaikutuksensa myös luontosuhteiden rakentumiseen.

Pohjautuen keskimäärin yli kymmentuntisiin kesäaikaisiin tutkimus- ja taidetyöpäiviini ulkona luonnon keskuudessa eli runsaalla kahdenkeskisellä ajalla luonnossa on mahdollistanut laajentaa lähiympäristökäsitystä. Luonnon-tieteelliset havaintomenetelmät rajaavat herkästi standarditavoitteen myötä paljon pois mielenkiintoisia luonnonilmiöitä, jotka voisivat olla merkityksellisiä ihmisen luontosuhteelle. Michael Marderin (2013) näkemykset ihmisajattelun muuttumisesta kasvien seurassa eivät siten liene mahdottomia, mutta kasvien kanssa symbioottisesta suhteesta puhuminen on jo haastavampi ajatus. Näkisin, että omaa luontosuhdetta voi käydä läpi kasvitaitteellisen työskentelyn kautta, mutta se vaatii tekijältään keskittymistä. Taiteellisen työn keston ollessa pitkä ja ympäristön tuottaessa jatkuvasti aistitietoutta, ajatukset lähtevät helposti harhailemaan toisiin teemoihin. Toisaalta juuri ajattelun sivupolut voivat olla luontosuhteen käsittelyn kannalta kasvattavimpia, tuodessaan esiin ekologiset monimutkaisuudet ja kulttuuriyhteydet. Oheinen

Peitetty elämä -veistos. 2018. Materiaali-
na paju, juuttinauha ja -naru, maatais-
pellavan korret, vanhat juuttiset viljasä-
kit, visakoivu. Taiteilija ja valokuva Eira
Ainalinpää.

kuva on esimerkki *Peitetty elämä* -teok-
sestani, jossa käsitelin osin omaa luon-
tosuhdettani, lähiympäristöhavaintoja ja
maaseutuympäristön ajallisia kerrostu-
mia. Teoksessa ihmisen ja perhosen elä-
mänkaaret kietoutuvat yhteen. Teosma-
teriaalit kertovat osaltaan maaseutuym-
päristön muutostarinaa eri aikakausil-
ta ja yhteisöiltä. Lopulta aina jotakin jää
ihmismieleltä piiloon. Onko se ihmisen
tietoisuuden pienuutta vai elämän laa-
juutta? - sitä voi miettiä.

Kestävän taide- ja ympäristökasva-
tuksen näkökulmassa olen päätymsä
käsitteeseen hiljainen suojele. Siinä
kommunikointiin ei tarvita mitään sosi-
aalisia tai teknologisia virikkeitä. Ei jär-
jestöjä, ei kouluja kursseineen, koneita
tai muita organisaatioita mittareineen.
Halu ymmärtää tai suojella toisen lajin
etuja syntyy ajallisessa kontekstissa an-
tautuessa moniaistillisuuden vietäväksi.
Toisen lajin seurassa riittävän pitkään ol-
taessa luonnontilaisessa tai sen kaltaises-
sa ulkoympäristössä, voi lopulta yksilös-
sä vahvistua elämän merkitsevyyksien
etsimisen halu. Aidoilla merkitsevyyk-
sien etsimisellä puolestaan lienee yhtey-
tensä hakeutua kestävämpään elämänta-
paan. Ajatusta voisi kritisoida toteamal-
la ihmisen eläneen kautta aikain eri lajien
kanssa yhteistä elämää, eikä paljoakaan
lajienvälisessä tasa-arvossa ole muuttu-
nut. Ei varmasti kaikissa ihmisissä ole-
kaan muuttunut, eikä muutu. Ihmisel-
lä on kyky poisselittää mukavuusta-
soaan hidastavia tai kuormittavuutta li-
sääviä tekijöitä (Salonen 2005). On hel-
pompia tukeutua teknologisiin innovaa-
tioihin ja valmiisiin tietoaaineksiin, kuin
käydä monisyisiä elämän merkityksel-
lisyiden pohdintoja itsensä ja luonnon
kanssa. Kävelyä paljain jaloin läpi sym-
posiumissa saattoi äkkiseltään joistakin
vaikuttaa taidetempaukselta tai tutkijan
köyhyydeltä, mutta oikeasti se oli osa

kasvamista takaisin luontoon ja dialogia
alkuperäni kanssa, siihen mistä olen tul-
lut ja mitä tulen olemaan.

KIRJALLISUUS

Marder, Michael (2013) *Plant-Thinking. A Phi-
losophy of Vegetal Life*. New York: Columbia
University Press.

Mäki, Teemu (2017) *Taiteen tehtävä. Esseitä*. In-
tokustannus Oy. Jelgeva Printing House, Lat-
via.

Salonen, Kirsi (2005) *Mieli ja maisemat. Eko- ja
ympäristöpsykologian näkökulma*. Helsinki: Edi-
ta Prima Oy.

Salonen, Toivo (2015) *Metodi, teoria ja fi-
losofia*. Synteettisiä kiteytyymiä. Teokses-
sa T. Salonen & S. Sotasaari (toim.): *Ajatuk-
sia tutkimiseen. Metodisia lähtökohtia*. Lapin yli-
opisto. s. 11-53. pdf. [http://urn.fi/URN:IS-
BN:978-952-484-845-9](http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-484-845-9) (tarkastettu: syys-
kuu 2018)

Tolstoi, Leo (2000) *Mitä taide on?* Vasilii
Rozanov Tolstoi, Dostojevski ja taide. Alkute-
oksesta *Tšto takoje iskusstvo* 1898 suom. M. An-
hava. Vammala: Vammalan kirjapaino.

TaT, FM Eira Ainalinpää on luonnonmaan-
tieteilijä ja kuvataiteilija. Hän väitte-
li 9.11.2019 aiheesta *Kasvitaiteen ekologiset
ulottuvuudet. Elämäsidonnoisista vuorovai-
kutussuhteista kestävyystavoitteeseen taidetoi-
mintaan*. Tutkimusmenetelmään hän käyt-
tää taiteellista tutkimusta, taideperustais-
ta toimintatutkimusta ja luonnontieteellisiä
havaintomenetelmiä. Hän on ARS HETKI...
nen -tapahtuman perustaja ja tuottaja. Tutki-
muksia ja taidettaan hän tekee taidearbore-
tumillaan Pohjois-Pohjanmaalla.